

Norrbottens inhemska hundraser. Ett försök till översikt.

Av Lars Åkerhielm.

Norrbotten bestod i gamla tider av flera isolerade svenska bygder. Ett minne härav är de olika, gamla dialekterna, som växla för varje älvdal. Längre var jakten en huvudnäring här uppe, och det är klart, att isoleringen gynnade uppkomsten av lokala hundraser.

Urgamla skrifter visa, att hunden i forna tider var ett sällsynt husdjur, som stod högt i pris. Detta ger anledning att misstänka ravinblandning under den avlägsna tid, då hunden måste ha varit en sällsynt nykomling i dessa avlägsna trakter. Hur skall man annars förklara, att de flesta röda spets-hundar ha sina svansar tecknade så som lapplands-rävvarna men ej som sörlandsrävvarna. Den nordliga rävformen har nämligen mer än halva svansen gråvit och sedan en svart ring högt uppe, där den röda färgen börjar. Jag har berört denna fråga, emedan vetenskapen ej känner något fall av blandning mellan räv och hund. Kanske kan någon läsare veta om ett sådant?

Om de svenska bygderna förr voro väl avgränsade, så utgjorde lapparna ett mera rörligt inslag. En lappby är ju nämligen inte att beteckna som en punkt på kartan utan som ett streck utmärkande byns flyttningväg. Fastän lappbyarna flyttat parallellt, så ha för dem riksgrensarna betytt mindre än gränserna för betesmarkerna. Lapphundarnas utbredning blir därför ett mycket invecklat kapitel.

NYBYGGARHUNDARNA.

Den bofasta befolkningen hade i gamla tider korthåriga hundar, vilka bruka sammanfattas under benämningen den norrbottniska nybyggarspetsen. Som bevis på, hur väl denna ras var utbildad för naturen i sitt hemland kan anföras, att dess sommarpäls är så tät, att myggen besvärar sig förgäves. Settrar och stövare äro ej lika lyckligt lottade.

Nybyggarspetsen har nu nästan försvunnit som ren ras. Ty dels har jakten fått allt mindre betydelse för hundägaren, och dels har rasen uppblandats med söderifrån införda hundraser. Fort har upplösningen gått, ty den svenska stövaren skapades i södra Sverige på 1890-talet, och redan nu är halvstövaren Norrbottens vanligaste hund!

Torne-dalens finska sida är dock ett område, där spetsarna ej uppblandats med stövare, och där finner man fortfarande de gamla sorterna. Först den röda, som förr fanns efter Lule-älven. Så en svart

med bruna tecken — stövarfärgad alltså — som förr fanns kring Korpilombolo. Vidare en vit, som synes stå nära lapphunden. Där uppe finnas sorterna ej i så vackra exemplar. Men söderut ha finnarna lyckats renodla den röda rasen så väl, att den väcker intresse till och med på utställningar i England. När man hunnit så långt, blir det lösnande att sälja valpar.

Intressant är vidare, att det vimlar av hare i de trakter, där stövaren är okänd. Detta även invid byar, där man under förvintern fångat hundratals harar i snara på det gamla sättet. Hararnas värsta fiende synes därför vara de lösa hundar, som härja ute i markerna om sommaren. Nybyggarghunden har ej stövarens benägenhet att smita till skogs och jaga på egen hand. Hans speciella gebit är ju ej heller hare utan fågel och ekorre.

Två vackra lappländska spetsar vid premieringen i Lycksele 1933. Nr 88 *Sampo* och nr 90 *Jäkk*.

LAPPHUNDARNA.

I motsats till nybyggarghundarna finnas lapphundarna ännu kvar i goda exemplar. Ty de ha ju kvar sin gamla ställning som renskötarens bästa dräng. Och vidare föda lapparna ej upp flera valpar än de oundgängligen behöva. Därför blir det endast utvalda bruksdjur, som komma till användning i aveln. Men också blir det hart när omöjligt, att från lapparna köpa en vacker hund, ty den är ju alltid dresserad och oundärlig.

Det fick jag erfara, när jag en gång ville köpa ett stort björnbrunt praktexemplar. Den var knappast till salu, men i andra kåtan hade de en brun valp.

»Vem är far till den», frågade jag.

»Det är allt många det», svarade man, och då visste jag ej mycket om, hur den lille skulle arta sig, varför det inte blev affär av.

Den fria parningen bland lapphundarna kan ge

Kalixpets eller Sort dyrehund.

rätt goda resultat, men man har ju ingen möjlighet att då leda utvecklingen i önskad riktning.

Trots att jag har ganska liten erfarenhet om lapphundar, så har jag nu tagit upp frågan om dem mest för att efterlysa en förteckning över de olika lapphundstyper, som finnas i landet. Ty av allt att döma ha de olika lappbyarna sedan gamla tider haft olika sorters hundar. De rävröda ha funnits kring Karesuando, de stora mörkbruna stubbsvansarna kring Muonio och Lainio älvar, och så vidare. Inte blott färgen utan även en del andra egenskaper synas ha varierat.

Denna mångfald av typer har varit värdefull för renskötarna. Ty de ha kunnat utvälja just den typ, som under en viss tid motsvarat deras behov. Ännu för 50 år sedan höllo de stora långhåriga hundar, som passade att ligga ute i det värsta oväder för att vakta renarna för varg, lo och järv. Ett par jägmästare i Norrbotten sökte på 1890-talet att renodla och bevara denna kraftiga urtyp av lapphund. Men dels hade de ej råd att fullfölja arbetet. Dels var nog den sorten mera vild än tam, så att den ej passade för ett »civiliserat» liv. Därför rann försöket ut i sanden.

Senare har man längre nedåt Norrland kommit långt med uppfödning av svarta och vita lapphundar. Men utvecklingen går redan därhän, att de vita försvinna hos renskötarna. Ty deras skyddande likhet med snövidderna blir en nackdel för den, som på långt håll vill se, var hunden befinner sig.

På sista tiden tyckes utvecklingen ha gått ett steg vidare. Nu spela rovdjuren ej längre stor roll, och vidare befinna vi oss i en period med varmare vintrar. Den kritiska temperaturen för hunden har därför blivit en annan. Man reder sig med en mindre och lättare hund, men han bör vara så kort-hårig, att snön ej bildar bollar i pälsen, när tem-

peraturen står nära under fryspunkten. Ty på en långhårig hund kan det fastna så mycket nysnö, att han blir satt ur stånd att på egen hand utföra avlägsna uppdrag.

Därför ha renskötarna åtminstone i Gällivaretrakten allmänt gått över till den korthåriga, svarta Kalix-hunden. Somliga ha dessutom varit så funktionalistiska att anse den långa svansen onödig, varför de utvalt valpar med stubbsvans eller halvlång svans. Alla tre svansformerna kunna nämligen förekomma i samma kull.

Många lapphundar ha naturligtvis hamnat hos de bofasta efter lapparnas flyttningvägar. I avlägsna byar kan man därför finna rester av hundsorter, som lapparna numera övergivit. Men det tilltagande vägnätet gör, att dessa reliktförekomster snart försvinna. Mångenstädes finnes material för en ordnad uppfödning, men ingenstädes synes man försöka sig på den saken.

VARFÖR VILL MAN HA REN RAS?

Mången tycker kanske, att det är alldeles oviktiga frågor, som jag nu talat om. Duger en hund för det arbete han skall utföra, så är väl hans utseende och härstamning av mindre vikt.

Men då svarar jag, att mången spekulant vandrat långt för att se på en äkta lapphund. Oftast har det visat sig, att det varit hoppet om en god affär, som kommit säljaren att sätta det fina namnet på en ful och mindervärdig hund. Inte förrän man har en vara, som motsvarar varumärket, kan man hoppas att finna köpare till den. Som det nu är, så har benämningen »äkta lapphund» missbrukats så, att den kommit i vanrykte.

Vidare är det ju så att man måste veta något om hundens härstamning, för att veta hurudana

Vita lappspetsen *Tjalmi* 903 DD, äg Fru Hilma Fredga. 1:sta pris segrkl vid Dalarnes Stövareklubbs utställning 1933.